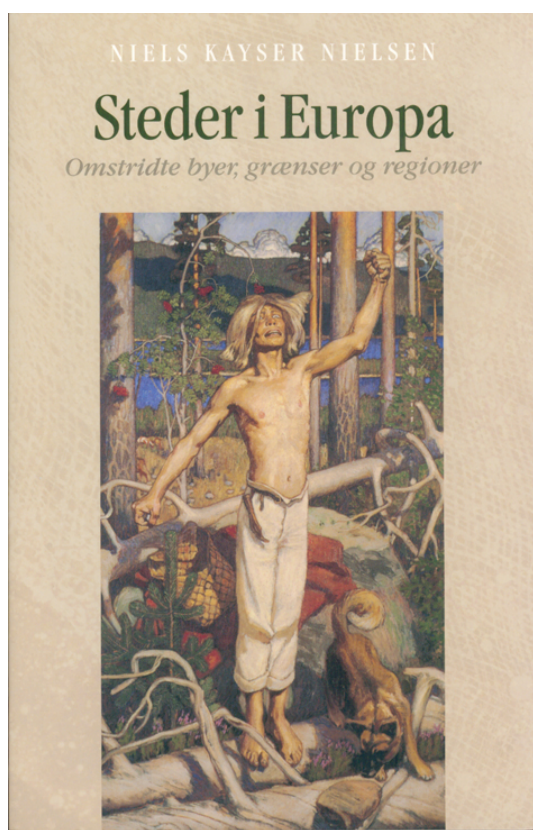

Steders betydning for historien og historiens betydning for steder

Hvert kapitel er en perle i sig selv og kan læses som en enkeltstående færdigt afrundet tekst både til egen fornøjelse og til undervisningsbrug

Niels Kayser Nielsen: *Steder i Europa: Omstridte byer, grænser og regioner*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, 2005. 305 s., 328 kr.

Af Annette Skovsted Hansen

Steder i Europa tager afsæt i tre forhold: globaliseringens aktualisering af nationalisme, regionalisme og lokaliteter; historiens brug og misbrug, samt den rumslige vendings svar på den sproglige vending. Inspiration fra forfatterens undervisning har sikret, at bogen er teoretisk stærk, gennemtænkt og velformidlet omkring steders betydning for historien og historiens betydning for steder.

Niels Kayser Niensens hovedærinde er at vise, at det er "beklageligt historiefaget ikke opererer med kategorierne rum og sted som historieproduktive størrelser" (p. 21), idet steder afstedkommer handling og oplevelse. Forfatteren gør op med steder som "afgrænsede, autentiske og uforanderlige" territoriale størrelser og behandler dem som udvekslingszoner, "der er stedt i permanent foranderlighed og processualitet." (p. 10).

Steder er ikke statiske, men noget, der sker og finder sted. Man tilegner sig et rum ved at gøre brug af det (p. 33).

Bogens første kapitler er en indføring i en omfattende, multifaglig litteratur om steders materialitet, om steder som betydningsrum og kulturarv, samt om stedsfor-nemmelse. Herigennem træder forfatterens egne fortolkninger af aktivitet og erfaring som centrale for steders betydning for den enkelte og for fællesskaber tydeligt frem. Herefter følger fire kapitler om henholdsvis Vilnius, Przemyzl, Cluj og Viborg i Finland som omstridte steder, hvor blandt andet sprog og religion er genstand for handling og forhandling over tid. De følgende to kapitler fokuserer på grænseområder i teoretisk henseende og i praksis ved henholdsvis den finsk-russiske og den dansk-tyske grænse. Efter et kapitel om et bemægtiget sted i Vestjylland følger Niels Kayser Niensens bidrag til nationalismedebatten, idet han ved at inddrage rums- og kropserfaringsdimensioner formår at skabe en ny forståelse af, hvordan nationer og regioner overlever ved at (op)leves og føles igennem kropslige aktiviteter som bevægelse i landskaber og indtagning af egnsretter.

Som eksempler på bogens pointer kan anføres forfatterens observationer af sprogbrug i Viborg, der leder til en konklusion om, at der er tale om noget, der "hverken er segregering eller blandingssprog, men snarere afslappet flersproglighed med specifikke særligt effektive kombinationsudtryk, hvor flere sprog sættes i spil samtidigt (pp. 114-115). Grænser fremstiller Niels Kayser Nielsen som centrale medspillere (p.153), hvor det "centrale er, at det ikke er grænsen som sådan, der er det afgørende, men den brug man gør af den" (p. 134). Grænsers virkningshistorie bliver således den brug, nogen har gjort af grænser, hvor "nationalismen og globaliseringen synes at have aktualiseret grænseproblematikken" (p.133). Grænser kan være absolutte eller porøse, konflikt- eller samforståelseszoner, hvilket han illustrerer ved en sammenligning af den finsk-russiske grænse fra 1918 (p.160) og den dansk-tyske identitet, som engang var hård og absolut, men nu er blevet stadigt blødere omkring den porøse grænse og mere en regions- end en dansk eller tysk national identitet. Niels Kayser Nielsen argumenterer for, at en grænse må have politisk betydning for at blive absolut, og at kulturarv finder sted, ved at folk bevæger sig og tager steder i fysisk og kropslig besiddelse.

Niels Kayser Nielsens hovedpointe er, at vi tilegner os steder ved bevægelse og aktivitet. Ved sin brug af kropstilegnelse af tilhørsforhold formår Niels Kayser Nielsen at adskille det 19. og det 20. århundredes nationalismer, idet "det 20. århundrede i stigende grad har set en civil-national rumstilegnelse afløse en militær-national, hvor dette frivilligt at bevæge sig i det landskabelige rum i fritiden har afløst den tvungne udkommandering ud i naturen" (p. 220). Niels Kayser Nielsen opererer desuden med begrebet "banal nationalisme" eksemplificeret ved sit kapitel om tilegnelsen af Europa i gennem spisning, idet "banal nationalisme" forstås som "hverdagslivets og ikke højtidernes og højtidelighedens nationalisme" (p.261). Nationalisme er ikke kun en markering af produkt, men en proces. Dette leder Niels Kayser Nielsen til at bemærke, at dette giver mulighed for indvandrere til at blive danske.

Et sammenhængende hele af selvstændige tekster

Bogen udmærker sig på en lang række områder. Den har karakter af en række selvstændige tekster og er samtidigt et sammenhængende hele. Hvert kapitel står som en afrundet helhed med en gennemført argumentation, men indbyrdes forbundne med klare krydshenvisninger kapitlerne imellem. Alene litteraturlisten er en guldgrube af materiale, særligt på nordiske sprog, og afsnittet om kilder og deres brug er et forbilledligt og klart eksempel på en kildegennemgang (p. 168). Niels Kayser Nielsen er velbevandret i en omfattende tvær- og fællesfaglig litteratur, der lægges til grund for en teoretisk kortlægning fra fænomenologi, historie, geografi, etnografi og sociologi til materialitet og globalisering. Teori og empiri er smukt sammenkædet, idet Niels Kayser Nielsen klart formidler sit store og klare teoretiske overblik ved at inddrage mange velvalgte og -placerede eksempler fra et alsidigt empirisk materiale, der inkluderer skønlitteratur, malerier, fotografier, sprog, madlavning og madretter. Brugen af det empiriske materiale afspejler endvidere forfatterens eget indgående kendskab – igennem egne erfaringer, oplevelser og aktiviteter – til de behandlede steder.

Niels Kayser Nielsens fremstilling gør læserens tidligere kendskab eller specifikke geografiske interesser irrelevante. Alle de besøgte og oplevede steder bliver nærværende og interessante for læseren. Sprogligt er bogen en fornøjelse at læse på trods af de mange korrekturfejl, som forlaget burde være mere opmærksom på.

Det europæiske fokus for bogens analyse er en begrænsning, der gør mulighederne i en sammenligning med andre områder i verden iøjnefaldende. Ikke mindst Niels Kayser Nielsens teser omkring nordisk nationalisme som en "nationalisme, der finder sted" i modsætning til i andre områder i mellemkrigstiden (p.220) og hans bemærkning om, hvordan gæster til naturparken Aulanko i Finland "inviteres til at være fysisk aktiv[e] i håb om derved at få stederne ind under huden" (p. 30) indbyder til et nærmere eftersyn af andre steder. En oplagt sammenligning kunne være med et land som Japan, hvor det at "komme ud i naturen og

bruge sin krop bliver et stykke identitetsarbejde, som man udfører i et nationalt-folkeligt selvforståelsesøjemed" (p. 204) lige så vel som i Norden. I f. eks. Japan drejer det sig om at bestige Fujibjerget én gang i sit liv, hvilket betyder, at bestigningen foregår i noget der ligner en kø, om skole- og turistudflugter for alle japanere til steder, der er udråbt til de otte naturvidundere i Japan, og om hjembringelsen af de egnsretter, der forbindes med hvert turistmål i Japan til venner, familie og naboer. På side 32 beskriver Niels Kayser Nielsen også et sted i Finland, hvortil det japanske begreb furusato – bedst oversat som hjemstavn/sted – synes at passe perfekt. En sammenligning ville selvfølgelig ikke kun gå ud på at finde ligheder, men kunne være interessant i forhold til at afprøve Niels Kayser Nielsens tese om den særligt venlige nordiske nationalisme (p. 221).

Niels Kayser Nielsen formår med sin malende stil at gøre steder levende og indbyder læseren til at læse bogen i sin helhed. Bogen fungerer som et velovervejet hele, hvor Niels Kayser Nielsen tager læseren med på vandring i mange landskaber og præsenterer læseren for en gennemført syntese og efterfølgende operationalisering af et vidtrækkende og omfattende materiale, hvad angår sprog, geografisk område og forskellige fagområders forskningsresultater inklusive statistikker og kort. Imidlertid er hvert kapitel også en perle i sig selv og kan læses som enkeltstående færdigt afrundede tekster til egen fornøjelse og indsigt eller til undervisning.

Forlaget kunne med fordel seriøst overveje at udgive en engelsk oversættelse af bogen, idet Niels Kayser Nielsens pointer ville bidrage betydeligt til den internationale forskning inden for dette felt.

Anette Skovsted Hansen er lektor i japansk historie ved Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.